

**Світлана ГОРБАТЮК,**  
*к.держ.упр.,*  
*докторант кафедри соціальної*  
*і гуманітарної політики НАДУ*

## **ВІДКРИТІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ СВОБОДИ ІНФОРМАЦІЇ**

Сучасні процеси розвитку інформаційного суспільства об'єктивно посилюють роль інформаційної складової у загальній системі гарантування прав і свобод людини і громадянина, забезпечення соціогуманітарної безпеки людини, суспільства, держави. Глобалізація інформаційного простору як об'єктивний процес ХХІ ст., зростання ризиків і загроз соціогуманітарній безпеці, зовнішньополітичний курс України на європейську інтеграцію та впровадження європейських стандартів в усі сфери внутрішньої політики держави вносять на порядок денний органів державної влади України питання інформаційної культури державних службовців і населення, зокрема щодо володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, створення умов для реалізації права кожного на доступ до інформації, задоволення потреб суспільства в інформаційних послугах та якісному інформаційному продукті.

В Україні пріоритети у соціогуманітарній сфері, зокрема гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина, визнано серед пріоритетів національних інтересів. Генеральна Асамблея ООН саме свободу інформації та доступ до неї визначила не лише основоположним правом людини і громадянина, а й критерієм усіх інших свобод. Тому основним завданням національних і міжнародних інституцій, покликаних забезпечити демократичний розвиток в Європі, стало впровадження принципів, які формують фундаментальну основу соціогуманітарної безпеки: право на обмін інформацією, свободу слова, вільне вираження поглядів, плюралізм думок, незалежність ЗМІ, використання сучасних інформаційних технологій та Інтернету, вільний доступ до інформації та захист персональних даних, а також найважливішого принципу функціонування європейського адміністративного простору: відкритості та прозорості публічної адміністрації.

Українським законодавством приділяється увага питанням прозорості та відкритості органів державної влади, доступу громадян до інформації та ін. Законом України «Про доступ до публічної інформації» визначено порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень та інших розпорядників публічної інформації, а також інформації, що становить суспільний інтерес, в активний і пасивний спосіб [4]. Розпорядники інформації зобов'язані оприлюднювати передбачену цим та ін. законами інформацію.

Об'єктивно в умовах розвитку інформаційного суспільства, зокрема запровадження електронного урядування, зростають вимоги до інформаційної діяльності органів державної влади, у тому числі щодо інформування громадян через офіційні веб-сайти органів державної влади. Потрібно зазначити, що на

виконання постанови Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1302 «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади» та згідно з Порядком проведення Держкомтелерадіо моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади, затвердженим наказом Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 08.06.2015 р. № 118, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.06.2015 р. за № 759/27204, Держкомтелерадіо систематично проводить такий моніторинг.

Відповідно до звіту Держкомтелерадіо про моніторинг інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади у другому півріччі 2015 року [1], незважаючи на певну позитивну динаміку, жоден із досліджуваних 55 офіційних веб-сайтів (17 міністерств і 38 інших центральних органів виконавчої влади) не досяг максимального значення показників якості інформаційного наповнення та інформаційної прозорості.

За повідомленням Держкомтелерадіо до моніторингу не включено офіційні веб-сайти органів державної влади, що перебувають у процесі створення (Національної поліції України, Державної служби України з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя), а також тих, які знаходяться в процесі утворення, реорганізації (Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державна служба України з безпеки на транспорті, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державне агентство України з питань відновлення Донбасу, Державна інспекція енергетичного нагляду України, Державна аудиторська служба України, Національне агентство з питань запобігання корупції).

Найвищий показник якості інформаційного наповнення офіційного веб-сайту (%) мали Адміністрація Державної прикордонної служби України (74,42), Державна служба геології та надр України (72,70), Державна казначейська служба України (71,70), Міністерство освіти і науки України (70,29), Державне агентство з питань електронного урядування України (67,87). Отже, останнє місце у першій п'ятірці з відривом у 2,42% від показника Міністерства освіти і науки України посів центральний орган виконавчої влади, основним завданням якого згідно із Положенням [2] є реалізація державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства.

Серед інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до компетенції є одними із головних суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки, середнє значення показника якості інформаційного наповнення (що становить 49,32) перевищив Пенсійний фонд України (49,62). Водночас Міністерство оборони України (48,65), Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (48,52), Міністерство екології та природних ресурсів України (44,94), Міністерство внутрішніх справ України (48,27), Міністерство культури України (45,31), Міністерство соціальної політики України (44,08), Міністерство охорони

здоров'я України (46,03), Міністерство інформаційної політики України (44,37) – навіть не досягли рівня середнього показника. І знову парадокс – наприкінці цього списку Міністерство інформаційної політики України, яке відповідно до Положення [3] є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів.

Інший індикатор, що становить інтерес у рамках нашого дослідження, – показник інформаційної прозорості (%). Першими за рейтингом стали ті ж центральні органи виконавчої влади, які отримали найвищі показники якості інформаційного наповнення офіційного веб-сайту. Водночас потрібно підкреслити, що значення показників інформаційної прозорості є вищими порівняно з показниками якості інформаційного наповнення веб-сайту. Так, за рейтингом до першої п'ятірки ввійшли Адміністрація Державної прикордонної служби України (87,21), Державна служба геології та надр України (80,99), Державна казначейська служба України (82,15), Міністерство освіти і науки України (81,57), Державне агентство з питань електронного урядування України (82,15). Потрібно зазначити, що середнє значення показника інформаційної прозорості (71,39) перетнули Пенсійний фонд України (72,96), Міністерство оборони України (72,48), Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (72,47), Міністерство екології та природних ресурсів України (72,47), Міністерство внутрішніх справ України (72,35). Водночас із показниками нижче середнього залишились Міністерство культури України (70,87), Міністерство соціальної політики України (70,19), Міністерство охорони здоров'я України (69,44), Міністерство інформаційної політики України (61,07).

Таким чином, незважаючи на вимоги чинного законодавства України, залишається відкритою проблема забезпечення прозорості та якості інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів державної влади, зокрема через відсутність або подання не у повному обсязі інформації, оприлюднення якої має здійснюватися згідно із законодавством України, незручні системи навігації по сайту, непристосованість веб-сайтів для користувачів з особливими потребами (вадами зору, слуху) тощо.

Така практика суперечить європейським нормам, адже європейське право, зокрема п. 13 а Рекомендації ПАРЄ № 854 (1979) «Про доступ громадськості до державної документації та свободу інформації» від 29 серпня 2011 р. передбачає широкі можливості щодо самостійного пошуку необхідної інформації, поруч із споживанням оприлюдненої чи наданої на запити: «Запропонувати державам-членам, які ще не зробили цього, ввести систему свободи інформації, тобто доступу до державних файлів, включаючи право шукати та отримувати інформацію від державних установ та відомств, право на ознайомлення і виправлення особистих файлів, права на недоторканність приватного життя, а також право швидкого розгляду в судах цих питань» [5].

Водночас, акцентуючи на практичних проблемах у царині забезпечення доступу до публічної інформації, потрібно визнати й наявність

неврегульованих аспектів, що потребують більш чіткого нормативно-правового забезпечення, про що неодноразово зазначали правозахисники, експерти, науковці. Насамперед, це забезпечення можливості самостійного пошуку інформації як в інформаційних системах, так і архівах суб'єктів владних повноважень; визначення строків обмеження доступу до інформації, якщо вона віднесена до інформації з обмеженим доступом тощо.

Потребують окремого правового регулювання питання віднесення інформації до службової, таємної, конфіденційної, а також деталізації прав та обов'язків як розпорядників, так і запитувачів такої інформації. Залишається неврегульованим питання забезпечення доступу до науково-технічної інформації та інформації, що містить комерційну таємницю.

Попри прогресивні норми законодавства України, що регулює відносини у сфері доступу до публічної інформації, на сьогодні не створено дієвих механізмів його реалізації.

Вочевидь в умовах загострення соціальних і гуманітарних протиріч на тлі асиметрії інформації, посилення загрози тероризму, невирішеності проблем вимушених переселенців і громадян, які залишились на тимчасово окупованих територіях, учасників і постраждалих внаслідок проведення антитерористичної операції на сході України органи державної влади мають створити належні умови для задоволення інформаційних потреб усіх громадян України, незалежно від місця їхнього проживання, а розбудова інформаційного суспільства має стати основою для консолідації українського суспільства.

Тому першочерговими кроками держави у цьому напрямі мають стати:

внесення змін і доповнень до чинного законодавства, а також розробка нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері забезпечення доступу до публічної інформації;

посилення інституційної спроможності структурних підрозділів органів державної влади, відповідальних за інформаційно-комунікативну діяльність;

суворе дотримання норм чинного законодавства і міжнародного права у інформаційній сфері, посилення персональної відповідальності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування за їх порушення;

забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, до компетенції яких належить інформаційний супровід діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, взаємодія з громадськістю, за спеціальними програмами, керуючись принципом навчання упродовж службової кар'єри;

створення умов для різних вікових і соціальних груп населення щодо опанування сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

### **Список використаних джерел**

1. Аналітична довідка за результатами проведеного Держкомтелерадіо моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади у другому півріччі 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: [http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=126329&cat\\_id=112507](http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=126329&cat_id=112507). – Заголовок з екрану. – Дата доступу: 12.04.2016.

2. Положення про Державне агентство з питань електронного урядування, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2014 р. № 492 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e.gov.ua/polojennya>. – Дата доступу: 15.04.2016.

3. Положення про Міністерство інформаційної політики України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 січн. 2015 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF>. – Дата доступу: 15.04.2016.

4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січн. 2011 р. № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. – Дата доступу: 12.04.2016.

5. Рекомендація № 854 (1979) про доступ громадськості до державної документації та свободу інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medialaw.org.ua/library/rekomendatsiya-854-1979-pro-dostup-gromadskosti-do-derzhavnoyi-dokumentatsiyi-ta-svobodu-informatsiyi/>. – Дата доступу: 15.04.2016.